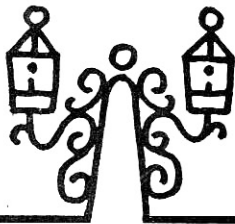

Panu

Kun Oulun ranta oli Oulujärvellä

Lehdessämme julkaistiin vuoden lopulla kastelilaisrouva Aino Väliähon pakina: Kastellissa on hyvä asua. Paitsi Kastellin lähihistorian esittelynä, kiinnosti juttu minua myös kielen takia ja myös eräiden unohtumassa olevien paikannimien takia. Käsite Kastellinhäkki, esimerkiksi, on jo sekin nykyisin unohtumassa, vaikka meitä häkin eli kaupungin ja Oulujoen välillä maantien sulkeneen portin nähneitä vielä iso joukko elääkin. Tölliikin on alkanut unohtua, mutta Oulunsuun Pirtti on herännyt uuteen eloon. Harva muistaa enää Tamlanderin kahvilaa, joka kauniina kävelypäivänä oli juuri sopivan matkan päässä. Koko nimeä ei enää löydy Oulun puhelinluettelosta, mutta Helsingissä näyttää olevan muutamia Tamlandereita.

Olen huomannut, etteivät kaikki tiedä, mitä olivat losot ja kilpukat, ja kohta kai vesikelkka on kaupunkilaiselle yhtäläinen omi-tuus kuin lehmä. Laskiämpärit

ja tinkiläiset herättivät nekin vanhoja muistoja. Oma lasiakamme meilläkin oli, mukava vaimoiminen — ei heitä raskittu silloin rouvitella! — työn raskaan raataja Koskelankylästä. Mukana seurannut poikansa, johonka sitten omi-tuisten yhteensattumien kautta aikojen kulluttua tutustuin uudelleen, on minulle sittemmin ker-toillut laskiakan eli possunemän-nän, kuten meidät oli opetettu sanomaan, siankasvatuksesta ja muusta kotielämästä.

Hyvin muistan vielä senkin ajan, kun olimme jonkin oulujoi-sen talon maitotinkiläisiä. Joka aamu se pääläri ilmestyi oven taakse, mutta ei aavistustakaan, mistä talosta se tuli. Naapuriin, Soveliukselle, tuotiin yli 50 vuotta sitten maito Knuutilasta. Muistan nähneeni itsensä Knuutilan emännän ohjaksissa, mene tiedä, vaikka olisi useinkin hoitanut samalla kaupunkiasiat.

Mutta palatkaamme varsinai-

seen historiaan.

Kuten Aino Väliäho kertoo, aluksi koko Oulunsuun asutus kuului Limingan emäseurakun-taan. Erään tietokirjan mu-kaan tämä alue olisi muodostanut Ulän kappelin, olisiko sitten ollut suomennettavissa Oulujoeksi. Vuonna 1610 muodostettiin Oul-un seurakunta. Kaupunki oli perustettu viisi vuotta aikaisemmin. Oulun seurakuntaan kuului koko Oulujokilaakso Oulujärvelle saakka. Myös Oulunsalo kuului Oulun seurakuntaan. Muhos, johon myös Utajärvi kuului, muodosti oman kappeliseurakuntansa, joka erosi omaksi kirkkoherrakunnakseen vasta 1766.

Oulun maaseurakunta oli to-dennäköisesti alkuaan Oulun kaupunkiseurakunnan epätse-näinen osa, kirjoittaa professori Kustaa Hautala, joka lisäksi ker-toi, että näistä asioista on vain vä-hän ja epämääräisiä tietoja. 1700-luvulla alue — siis Oulunsaloi-neen, Kiviniemineen ja Oulujoen koko pohjoispuoli Haukiputaan rajoilta Muhoksen rajalle — itse-näistyi. Siitä tuli tavallaan itsenäi-nen seurakunta omine kirkonko-kouksineen, mutta sillä ja Oulun kaupungilla oli yhteiset papit. Yk-si kappalaisista oli kylläkin maa-seurakunnan kappalainen, mutta hänkin asui Oulussa.

Puhuttiin Oulun maaseurakun-nasta, mutta jos oli tarpeellista erottaa kirkolliset ja maalliset asi-at, puhuttiin kaikkienkin Oulun

maalaiskunnasta, ruotsiksi Uleå-socken. Koska seurakunta ja pitä-jä alueellisesti olivat yksi ja sama asia, on hyvinkin voitu puhua myös Oulun pitäjän maaseura-kunnasta, niin omituiselta kuin sanonta nykyihmisestä tuntuu-kin.

Vuosisadan lopulla tuli em. hal-linnollisesti hankalan alueen ja-kaminen ajankohtaiseksi, ja 1904 antoi senaatti päätöksen, jonka mukaan alue jaettiin kolmeksi: Oulun tuomiokirkkoseurakunta (piispanistuin oli siirretty Ouluun 1900), Oulujoen seurakunta ja Oulunsalon seurakunta, kullakin oma kirkkoherransa. Tämä jako merkitsi myös Oulujoen ja Oulun-salon pitäjien syntymistä. Käy-tännössä tämän päätöksen voi-daan katsoa toteutuneen noin kolmessa vuodessa.

1930-luvun alussa pantiin alulle uusi alueliitoshanke, nyt toisin päin. Kastelli ja osia joen pohjois-puolelta haluttiin siirtää Oulujoen pitäjästä kaupunkiin. Näin myös tapahtui, mutta Kastellin asia siirrettiin hämärään tulevaisuuteen. Vasta 1. 1. 1947 Kastelli 13. 6. 1946 tehdyn päätöksen mukai-sesti liitettiin Ouluun. Uusi kau-punginraja rakennettiin Kastellin-häkistä kappaleenmatkaa itään päin poikki Isterin ja Knuutilan metsien.

Sittemminhän sekin raja on siirretty kauas itään, Muhoksen, muinaisen kappeliseurakunnan rajalle.